

DESPRE TOPICA «INTERNĂ» A ADJECTIVELOR COMPUSE

(Pe marginea calcurilor românești după adjectivele compuse din limba rusă)

S. VAIMBERG

Într-un articol anterior¹ semnalam continua răspîndire a adjectivelor compuse în limba română actuală, îndeosebi în stilul publicistic și științific. Tendința de activizare a compunerii în limba română² a putut fi, desigur, favorizată, ca urmare a traducerilor din limba rusă, de înaltul grad de dezvoltare a compunerii în această limbă. Fapt e că în coloanele ziarelor apar din ce în ce mai frecvent un șir întreg de formații compuse, foarte variate ca sens și structură³.

Compararea formațiilor românești și rusești sub raportul tematicii lor «interne», adică al dispunerii elementelor alcătuitoare în cadrul compusului, scoate la iveală o serie de asemănări și deosebiri, de coincidențe și intervertiri greu de subsumat unui criteriu unic. De ce, de pildă, compusele din îmbinări⁴ ca *independență tehnico-economică învățatură marxist-leninistă, practică social-istorică, probleme social-politice* reproduc ordinea formației rusești corespunzătoare (*технико-экономическая независимость, марксистско-ленинское учение, общественно-историческая практика, общественно-политические вопросы*), în timp ce compusele din îmbinări ca *realizări tehnico-științifice, stat democratic-popular, succese politico-economice, teorie materialist-dialectică*, se abat de la topica echivalentelor rusești (*научно-технические достижения, народно-демократическое государство, хозяйственно-политические успехи, диалектико-материалистическая теория*)?

Pentru a desprinde unele generalizări din diversitatea faptelor de studiat trebuie să luăm în primul rînd în considerare natura raportului sintactic care stă la baza compusului. Într-adevăr, nu putem face aici abstracție de dependența compunerii față de sintaxă, lucru pe care, de pildă, A. Darmesteter îl consemna, la vremea sa, în termeni categorici: «Raporturile care leagă compunerea de

¹ S. Vaimberg, *Calcule românești după adjectivele compuse din limba rusă*, în *Culegere de studii*, București, 1961, p. 64–73.

² «... Româna actuală posedă un număr relativ mare de compuse și totodată se arată dispusă să le înmulțească» (I. Iordan, *Limba română actuală*, ed. a 2-a, București, 1948, p. 227).

³ «... Dezvoltarea relativă a celor două procedee principale de formare a cuvintelor — derivarea și compunerea — este în favoarea compunerii. Într-adevăr, în limba presei actuale se pare că cel mai răspîndit mod de formare a cuvintelor este compunerea» (Florica Dimitrescu, *Cuvinte și sensuri noi în presa actuală* (II), în *LR*, 1962, nr. 4, p. 396).

⁴ Aici și mai departe exemplele se dau în ordine alfabetică.